

6

הלכות שבת סימן רנב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נ]

ולא נקשרוהו ששקמיו בשבת⁽²⁸⁾. והנה מוכח פאן דאסור לשקמיו בשבת⁽²⁹⁾ וכו', דאפשר דיש בו מלאכה דכרת⁽³⁰⁾.

(28) ולכון שעון מעורר מערב שבת כדי שיצלצל בשבת, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' ע אות ו) שאם נשמע הצלצול מחוץ לחדר שבו הוא ישן נוכחן שאנשים אחרים לנים בחדרים הסמוכים, הדבר אסור משום 'אוושא מילתא', כיון שבימות החול רגילים לכוונת בלילה שיצלצל בבוקר, וכשישמעו בשבת שהשעון מצלצל יבואו לחושדו שכיוון אותו בשבת. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' סה) שאין איסור בדבר [וכן מבואר מדברי הפוסקים שיובאו להלן, שהתירו לשחרר את ניצרת הפעמון בשבת, ולא חששו שיחשדו בו שכיוון את השעון בשבת].

(29) ולשחרר בשבת את ניצרת הפעמון של שעון מעורר [מיכני] המכוון לצלצל בשעה מסוימת, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פליט השו"ב ג) שמותר, כיון שאין הפעמון משמיע קול מיד עם שחרור הניצרת אלא לאחר זמן, ואין זה אלא גרמא באיסור דרבנן של השמעת קול. [והגרש"ז אויערבך (שש"כ ח"ג פכ"ח הע' סה) צידד שאף אין בכך איסור משום 'אוושא מילתא'. מאידך, דעת החזו"א דנים והנהגות פ"ג אות כ, וזוט שני שבת ח"ב פלי"ט ס"ק ד) שאסור לפתוח בשבת את ניצרת השעון כדי שיצלצל [אמנם בספר אז נדברו ח"ג סוף סי' לו] פקפק על שמועה זו בשם החזו"א].

ולשחרר ניצרת של שעון מעורר הפועל על סוללות, הורה הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שהיה וחזרה פ"ט סוף אות ב) שאסור, משום שבשיחרור הניצרת מתחבר מעגל חשמלי, ואפילו שבאותה שעה אין החשמל זורם בו, מ"מ יש בכך משום העמדת הכלי על מהבונתו, ויש לחוש בזה משום איסור בונה. וכן לסגור את ניצרת השעון כדי שלא יצלצל בשעה היעודה, הורה הגר"ש אלישיב (שם) שאסור, לפי שיש לחוש בזה משום איסור שותר, וכל שכן שאסור לסגור את ניצרתו של השעון בשעה שמצלצל.

מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (מאור שבת ח"ב מכתב כג אות א) שאין בכך בנין וסתירה אלא רק חשש השמעת קול, ולפיכך כתב (שם) שלצורך מצוה מותר להרים את ניצרת השעון, ורק לדעת החזו"א שהפעלת סוללה אסורה משום בונה, אסור לעשות כן. והוסיף (שש"כ פכ"ח הע' פה ובח"ג שם), שאף על פי שלכאורה היה מקום לומר שיש בזה משום 'אוושא מילתא' שיאמרו שכיוון את הניצרת בליל שבת, מ"מ יש לומר שכיון שודאי שאין האדם מתעסק עניינו בשעון, שהרי בדרך כלל מוכן הוא מקודם, ידוע אותו לכך וכו' שלא כיוון את השעון בשבת אלא רק שיחרר את הניצרת.

(30) ובשעה"צ לקמן (סי' שלח ס"ק יט) כתב בשם החיי אדם, שאין לעשות כן אפילו על ידי נכרי ואפילו לדבר מצוה.

ובגדר איסור זה, כתב במשנ"ב לקמן (שם ס"ק טו) שלכמה פוסקים היה זה בכלל 'יתיקון מנא' שאסור מדאורייתא, ובשעה"צ שם (ס"ק כז) הוסיף, שעל כל פנים מדרבנן בודאי אסור לכולי עלמא. והחזו"א כתב (אורח סי' נ סוף ס"ק ט), שבעריכת השעון יש משום יצירת כח חדש במסובב הדוחק על האופנים שינועו כולם, והעמדתו על הכונה זו הרי היא בכלל איסור בונה או מכה בפטיש. וכן כתב החזו"א (שם ס"ק י) לענין הדלקת מנורה חשמלית שיש בכך משום העמדת דבר על תכונתו שזרם החשמל יזרום בה בתמידות, וקרוב הדבר שיש בזה משום בונה מהתורה כעשית כלי, וכל שכן במערה המחוברת לבית שיש בזה משום בונה במחובר, ובאופן שלא עובר יד חשמלית האם שייך בזה בונה וסותר לדעת החזו"א, ראה מה שכתבנו בבית"ל לקמן סי' רסה ס"ד ד"ה גרם כיבוי.

הענין חול, כתב הפמ"ג (משכ"ז ס"ק ז) שמותר להופכו בשבת כדי

למודד את הזמן, שהרי אינו עושה בזה כלום. ואף על פי שכלי שמלאכתו לאיסור הוא, מ"מ לצורך מדידת הזמן מותר להופכו, כדון טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו. וראה מה שכתבנו לקמן סי' של"ח ס"ק יד-טו.

[משנ"ב ס"ק נא]

והוא הדין פשאטו שפאן חפץ בידו⁽³¹⁾.

(31) ודברים שאין רגילות לאחזם ביד בכל שעה, כתב התפארת ישראל (שבת פ"א בועז אות ה) שמותר לצאת בהם סמוך לחשיכה, שלא חששו חז"ל שמא ישכח ויצא אלא בדברים שרגיל אדם לאחז בידו.

[משנ"ב ס"ק נה]

בכל מקום שדרכו להשתמש בו⁽³²⁾ וכו', דשקלא יש פהם איזה דבר ויוציאנו לרשות הנכבדים⁽³³⁾.

(32) וכן אשה, כתב הכף החיים (ס"ק פג) בשם הרוקח שצריכה למושמש במקומות שדרכה להשתמש בהם, כגון בכיסיה או בכיפה שעל גבי ראשה וכו'.

(33) והליכוד הנמצא בכיס הבגדים, הורה הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ח הע' קפ) שאין צורך לנקותו לפני שיצא למקום בלא עירוב, אך צריכות עפר הנמצאים בתוך הנעלים, דעתו (שם) שצריך להוציאם. וליכוד או בוך הדבוק לבגד או לגוף, דעת הר"נ קרליץ (חוט שני פפ"ח ס"ק יט) שהרי הוא בטל לבגד או לגוף ומותר לצאת בו.

ולצאת לרשות הרבים עם שיורי מאכל הנמצאים בפה, צידד הגרש"ז אויערבך (שם הע' ח) שמותר, אלא אם כן מפריעים לו, או שאינו רוצה בהם מפני הכיעור שנראים לפעמים מבחוץ, ונשאר בצי"ע למעשה. ומ"מ לענין כרמלית הורה שאין להקפיד בזה, כיון שמסתבר ששיורי המאכל בטלים לגוף. וכן דעת הגר"נ קרליץ (שם) שאוכל הנמצא בין השיניים אין לו חשיבות, ואפילו אם מרצו בדרך, ומותר לצאת עמו, אך אם נשאר בין שיניו עצם או בשר שהדרך להקפיד להוציאם, נחשבים הם כמשוי. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' לח סוף אות ד) כתב שנכון להזהר בזה במקום שאפשר, שכיון שזו הדרך להוציא אוכל שבין השיניים, אין הוצאה זו נחשבת כהוצאה כלאחר יד.

[משנ"ב ס"ק נו]

אם הוא רוצה לצאת חוץ לערב והוא רגיל לשאת בכיסו דבר המסמך לטלטל, שצריך למשמש מתחלה⁽³⁴⁾.

(34) וכן לתת חפץ לתוך כיס הבגד בשבת בשעה שנמצא בביתו, דעת הגר"א (מעשה רב אות קמא) והשו"ע הרב (סי' שג סכ"ג) שאסור, ואין להתיר אלא לאחז חפץ ביד. מאידך, התהלה לדוד (סי' טז) כתב שלא חייבו חכמים למשמש בכיסו אלא כדי שידע אם יש חפץ מונח בבגדו, וכיון שידע אינו צריך להסירו, שאין חוששים בזמן מועט כזה שמא ישכח, ולפיכך מותר להניח בשבת חפץ בכיס הבגד. ולמעשה הורה הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ח הע' קעו) שבמקומות בהם ישנה רשות הרבים דאורייתא יש להחמיר כדעת הגר"א והשו"ע הרב שלא להחזיק חפצים בכיס הבגד גם בבית.

וחיוב זה, ביאר הגרש"ז אויערבך (שם הע' קפא) שאינו נהג אלא במקומות שבהם איסור ההוצאה הוא מדרבנן, אך במקומות שבהם איסור ההוצאה הוא דאורייתא אין חיוב זה נהג, שהרי כבר משמש בכיסו בערב שבת, ולמה יתחייב לבדקם פעם נוספת. והוסיף, שאמנם אם עבר ולא משמש בכיסו מבעוד יום, ודאי שחייב לעשות כן בכל רגע שנוכח.

המשך בעמוד הבא